

LAGĂRELE DE PRIZONIERI SOVIETICI DIN VASLUI (1941 – 1944)

Neculai – Silviu MUȘTIUC *

Cuvinte cheie: lagăre, prizonieri, sovietici, război

Keywords: les camps, les prisonniers, soviétique, le guerre

Résumé

L'entrée de la Roumanie dans la deuxième guerre mondiale a signifié la capture d'un nombre important de prisonniers, au moins dans la première étape de la guerre. Une partie d'entre eux ont été emmenés à Vaslui où il y avait deux camps de prisonniers qui après se sont réunis. Pendant la période de la captivité les prisonniers ont été utilisés à de différents travaux.

Încheierea Pactului Molotov-Ribbentrop (23 august 1939) și începutul celui de-al doilea război mondial a găsit România într-o situație foarte dificilă, situație agravată și de căderea Franței (22 iunie 1940). În perioada următoare, țara noastră s-a văzut nevoită să satisfacă pretențiile teritoriale ale Uniunii Sovietice (28 iunie 1940), Ungariei (30 august 1940) și Bulgariei (7 septembrie 1940). România Mare înceta să mai existe, iar în plan politic se confrunta cu o criză gravă. În acest context puterea politică a fost preluată de generalul Ion Antonescu care, în contextul internațional existent, s-a declarat favorabil apropierei de Germania și Italia, fapt concretizat la scurt timp prin aderarea la Pactul Tripartit.

Informat oficial de Hitler pe 12 iunie 1941 despre iminenta atacare a Uniunii Sovietice, generalul Ion Antonescu și-a exprimat hotărârea de a participa la război pentru eliberarea teritoriilor ocupate de sovietici în iunie 1940. Pe 22 iunie 1941, Antonescu dă celebrul ordin „Ostași, vă ordon treceți Prutul!” cu scopul eliberării Basarabiei și a Bucovinei de Nord.

În prima etapă a războiului (22 iunie – 2 iulie 1941), armata română a desfășurat mai ales misiuni de fixare a inamicului. Marele Cartier General aprecia că datorită înaintării forțelor germane din Galiția de Nord inamicul va fi forțat, peste o perioadă de timp, să-și retragă trupele din fața graniței românești⁶⁰³. În fața „Grupului de armate general Antonescu” între Kamenet - Podolsk și Delta Dunării se găseau Armatele 9 și 18 sovietice precum și Armata Independentă de Litoral. Această etapă s-a caracterizat prin bombardamente de artilerie reciproce, dar și prin incursiuni ale armatei române la est de Prut în scopul ocupării unor capete de pod⁶⁰⁴.

În ziua de 2 iulie a început și ofensiva „Grupului de armate general Antonescu” în conformitate cu Ordinul Marelui Cartier General nr. 36 din 28 iunie 1941. Înaintarea rapidă a Germaniei și înfrângerile suferite de Armata Roșie în prima

* Profesor, Școala cu clasele I- VIII „Constantin Motaș”-Vaslui

⁶⁰³ Comandor J. Rotaru, Lt. Col. O. Burcin, Maior V. Zodian, *Mareșalul Ion Antonescu Am făcut războiul sfânt împotriva bolșevismului*, Editura Cogito, Oradea, 1994, p. 112.

⁶⁰⁴ *Ibidem*, p. 114.

parte a războiului au condus, în mod inevitabil, la capturarea unui număr foarte mare de prizonieri sovietici dintre care mulți au ajuns în România fiind duși în lagăre.

La Vaslui au funcționat două lagăre de prizonieri, respectiv lagărele nr. 2 și nr. 4⁶⁰⁵. Nu se cunoaște cu exactitate data la care acestea au fost înființate, însă adresa 10125 din 21.07.1941 înaintată de Poliția orașului Vaslui către Prefectură menționează că „în lagărul de prizonieri din acest oraș *au mai sosit* cu trenul din direcția Huși următoarele transporturi de prizonieri: ... în ziua de 18 Iulie 1941 ora 17 un număr de 108 prizonieri ...”⁶⁰⁶. Din respectiva adresă reiese că în 18.07.1941 la Vaslui exista deja un lagăr (documentul nu precizează numărul lagărului). Existența acestor lagăre este însă anterioară acestei date întrucât prin adresa 4055/19.07.1941 emisă de Garnizoana Vaslui și înaintată prefectului județului, acesta era informat că a doua zi va sosi „Domnul General Comandant al Comandamentului 3 Teritorial care va inspecta spitalele militare și civile, formațiunile de Cruce Roșie, lagărele de prizonieri și evrei precum și unitățile militare teritoriale din Garnizoana Vaslui”⁶⁰⁷. Mai mult, dintr-o altă adresă⁶⁰⁸ a Marelui Cartier General, Eșalonul II, Secția a II-a, Biroul 2 din 22.07.1941 reiese că lagărele din Vaslui, alături de cel din Dornești, au funcționat, cel puțin la început, ca *lagăre de triere*. Lagărelor respective li se solicita o situație care să cuprindă: totalul prizonierilor aflați în lagăr (după registru), numărul prizonierilor prezenți în lagăr, numărul celor trimiși la munci și numărul prizonierilor disponibili pentru munci. Conform aceleiași adrese Comandamentul Forțelor de Apărare Interioară va întocmi instrucțiuni pentru Comandamentele Teritoriale și lagăre în legătură cu hrana, igiena, măsuri de contrainformații.

În ceea ce privește localizarea geografică, lagărele au fost amplasate în partea nordică a orașului: „Conform relatărilor martorilor mai vârstnici pe care i-am găsit și intervievat, acest lagăr a funcționat în localul Școlii Normale (acum Sanatoriul TBC), precum și într-o tabără de băraci ridicate în spatele acestei foste școli, pe locul unde se află astăzi câteva blocuri din zona *Textila*, dar și pe coasta dealului pe care acum este o plantație de viță-de-vie”⁶⁰⁹. Foarte probabil aceste barăci au fost realizate după rețeta germană: fundație de cărămidă, pereți din scânduri, între care erau îndesate paie amestecate cu pământ, în contextul în care toate iernile celui de-al doilea război mondial au fost foarte reci⁶¹⁰, și paturi făcute tot din paie. Ulterior cele două lagăre au fost unificate⁶¹¹ (noul lagăr s-a numit Lagărul de prizonieri nr. 4 Vaslui⁶¹²). Nu se cunoaște cu exactitate data când a avut loc unirea lor însă, cel mai probabil acest lucru s-a întâmplat la sfârșitul lunii iulie 1941. În documentele păstrate, Lagărul nr. 2 este

⁶⁰⁵ Primele menționări documentare ale celor două lagăre datează din 23.07.1941 pentru lagărul numărul 2, respectiv 27.07.1941 pentru lagărul numărul 4.

⁶⁰⁶ Direcția Județeană a Arhivelor Statului Vaslui (în continuare DJANV), Fondul Prefecturii Vaslui, dosar 173/1941, f. 35.

⁶⁰⁷ *Ibidem*, f. 33.

⁶⁰⁸ *Idem*, dosar 56/1941, f. 13.

⁶⁰⁹ P. Zahariuc, *Întâmplări din vremea ciurmei roșii*, Editura Pim, Iași, 2009, p. 26.

⁶¹⁰ Pe 25 ianuarie 1942, la Bod (județul Brașov), a fost înregistrată temperatura minimă absolută din România: -38, 5° C.

⁶¹¹ P. Zahariuc, *Vremuri de pace Vremuri de război*, Editura Pim, Iași, 2012, p. 144.

⁶¹² DJANV, Fondul Prefecturii Vaslui, dosar 4/1943, f. 70.

amintit pentru ultima oară pe 30 iulie 1941⁶¹³. Pe 28 iulie 1941 apare și adresa 1694/28.07.1941 prin care Serviciul Silvic Județean Vaslui menționează că a intervenit pe lângă Comandamentul *Lagărului prizonierilor de război din Vaslui* pentru obținerea unui număr de 20-30 de prizonieri necesari la muncă în pepiniera Buhăești⁶¹⁴. În iulie 1942, cu ocazia vizitei Nunțiului Apostolic al Vaticanului, Andrea Cassulo, este menționat *Lagărul din Vaslui*⁶¹⁵. Numărul mare de prizonieri (aproximativ 75000 de prizonieri până pe 16 octombrie 1941⁶¹⁶) a luat prin surprindere autoritățile române acestea neputând asigura, în perioada de început, condiții de cazare conform articolului 13 din Convenția de la Geneva din 27 iulie 1929. S-au păstrat informații cu privire la sosirea mai multor transporturi de prizonieri. La doar două zile de la primul transport, menționat anterior, sosește un nou transport de 107 prizonieri⁶¹⁷. Pe 21 iulie ajung în Vaslui 53 de prizonieri sovietici din direcția Drăgoșeni, pe 22 iulie sosesc cu un automotor, din direcția Bârlad, 20 de prizonieri sovietici răniți (în aceeași zi prin gara Vaslui trece un tren sanitar compus din zece vagoane cu 345 de ostași români răniți pe frontul de est și aduși din Chișinău), iar pe 24 iulie sosesc 103 de prizonieri sovietici basarabeni⁶¹⁸. În perioada imediat următoare, transporturile se succed cu repeziciune: pe 25 iulie sosesc 721 de prizonieri din direcția Iași, pe 26 iulie 62 de prizonieri de la Orhei, 120 de la Huși și 101 de la Cetatea Albă⁶¹⁹. Pe 27 iulie sosesc 168 de deținuți (din care o femeie) din direcția Huși, pe 28 iulie 483 de deținuți (din care două femei) după cum urmează: 36 din Murgeni, 143 din Fălciu, 117 din Laiptic, 66 din Huși și 101 din Cetatea Albă⁶²⁰. Tot de la Cetatea Albă mai sosesc două transporturi de prizonieri pe 30 iulie: 38 la ora 5 și 42 la ora 12.45⁶²¹. Pe 1 august ajunge un alt transport de 176 de prizonieri, dar direcția din care vin nu este menționată. Pe 3 august ajung în Vaslui, la ora 8, 1152 de prizonieri (641 de la Bălți și 511 de la Frumoasa-Iași) pentru ca la ora 10.00 să mai sosească 198 de prizonieri (148 de la Cetatea Albă și 50 de la Hănoești)⁶²². Ziua următoare sosește un transport de 42 de prizonieri de la Galați, pe 6 august alte două transporturi (56 prizonieri din Cetatea Albă și 16 prizonieri din Tighina) pentru ca pe 7 august să ajungă 76 de prizonieri de la Hâncești (județul Lăpușna)⁶²³. Pe 10 august vin 33 de prizonieri de la Cetatea Albă, iar pe 11 august încă două transporturi (148 de prizonieri de la Tighina și 25 de la Hănoești)⁶²⁴. Raporturile Poliției orașului Vaslui către Prefectură continuă și în perioada următoare: pe 15 august sosesc 1500 de prizonieri din direcția Iași. Înaintarea armatei române pe teritoriul Uniunii Sovietice a

⁶¹³ Idem, *dosar 56/1941*, f. 22, 70.

⁶¹⁴ *Ibidem*, f. 41.

⁶¹⁵ V. Popa, *Prizonierii sovietici în România*, pe www.once.ro/sesiuni/sesiune_2007/9%20prizonieri_popa/pdf.

⁶¹⁶ Comandor J. Rotaru, Lt. Col. O. Burcin, Maior V. Zodian, *op. cit.*, p. 179.

⁶¹⁷ DJANV, Fondul Prefecturii Vaslui, *dosar 173/1941*, f. 35.

⁶¹⁸ *Ibidem*, f. 196.

⁶¹⁹ *Ibidem*, f. 52.

⁶²⁰ *Ibidem*, f. 77.

⁶²¹ *Ibidem*, f. 103.

⁶²² *Ibidem*, f. 105.

⁶²³ *Ibidem*, f. 163.

⁶²⁴ *Ibidem*, f. 162.

lungit și distanța pe care trebuiau transportați prizonierii. Pe 14 august este menționat un transport de 73 de prizonieri aduși din Ucraina⁶²⁵.

Pentru perioada următoare informațiile sunt mai puține întrucât Marele Stat Major prin ordinul 6372 din 10 august 1941 a hotărât ca evidența nominală a internaților de război să fie ținută numai de Ministerul de Război și regiunile sau lagărele în care aceștia sunt internați, iar Direcția Statistică să țină numai evidența numerică⁶²⁶. Mai există însă câteva adrese prin care Poliția orașului Vaslui informează Prefectura despre transporturile de prizonieri și după această dată. Astfel, pe 20 august sosește un transport de 308 prizonieri din direcția Iași, pe 21 august 241 de prizonieri de la Chișinău⁶²⁷, pe 27 august 1500 de prizonieri din direcția Chișinău, pe 30 august 1167 din aceeași direcție⁶²⁸, pe 13 septembrie 600 de prizonieri din direcția Odesa⁶²⁹, pe 27 septembrie 23 de prizonieri răniți aduși de la Odesa⁶³⁰, pe 8 octombrie 20 de prizonieri de la Ismail⁶³¹, iar pe 19 octombrie ajung la Vaslui 1200 de prizonieri din direcția Tiraspol⁶³².

Fiind lagăre de triere era normal ca pe lângă sosiri de pe front și din alte localități să existe și plecări în alte lagăre sau zone de muncă. Informațiile despre acestea sunt mai puține. Pentru 27 iulie 1941 există prima mențiune când, din lagărul de prizonieri din localitate au plecat 550 de prizonieri la Bârlad. Pe 28 iulie 165 de prizonieri trupă și 4 ofițeri au plecat în garnizoana București, iar pe 29 iulie alți 1350 de prizonieri părăsesc lagărul 650 îndreptându-se spre Constanța, iar 700 către Slatina⁶³³. La scurt timp, pe 3 august alți 2500 de prizonieri pleacă la Bârlad pentru munca câmpului⁶³⁴. Pe 7 august 820 de prizonieri sunt trimiși în județul Ialomița⁶³⁵, pe 9 august sunt menționați 220 de prizonieri care se îndreaptă cu trenul către Deva⁶³⁶ pentru ca pe 27 august 1600 de prizonieri să fie trimiși din nou la Bârlad⁶³⁷.

În ceea ce privește originea acestor prizonieri documentele păstrate fac distincția între sovietic, rus și ucrainian⁶³⁸. Într-un comunicat secret al Comandamentului 3 Teritorial către Prefectura județului Vaslui, aceasta din urmă era informată că în zilele de 10 și 25 ale fiecărei luni trebuia să înainteze o situație numerică din care să rezulte efectivul internaților pe naționalități și justificarea variațiilor produse în efectivul internaților⁶³⁹. Structura multietnică a prizonierilor capturați poate fi observată și din analiza onomasticii prizonierilor îngropați în Cimitirul *Eternitatea* din Vaslui unde, alături de numele rusești, apar și nume

⁶²⁵ *Ibidem*, f. 169.

⁶²⁶ *Ibidem*, f. 218.

⁶²⁷ *Ibidem*, f. 219.

⁶²⁸ *Ibidem*, f. 228.

⁶²⁹ *Ibidem*, f. 254.

⁶³⁰ *Ibidem*, f. 271.

⁶³¹ *Ibidem*, f. 306.

⁶³² *Ibidem*, f. 341.

⁶³³ *Idem*, dosar 56/1941, f. 47.

⁶³⁴ *Idem*, dosar 173/1941, f. 105.

⁶³⁵ *Ibidem*, f. 163.

⁶³⁶ *Ibidem*, f. 162.

⁶³⁷ *Ibidem*, f. 228.

⁶³⁸ *Ibidem*, f. 271.

⁶³⁹ *Ibidem*, f. 218.

ucrainiene, georgiene, armene și azere. O problemă aparte a reprezentat-o prizonierii sovietici basarabeni, aceștia fiind menționați separat⁶⁴⁰. Ei au fost eliberați înaintea semnării Convenției de armistițiu printr-un ordin al mareșalului Ion Antonescu⁶⁴¹.

După internarea lor în lagăre, în plin sezon agricol și pe fondul lipsei forței de muncă în contextul în care bărbații erau pe front, prizonierii au fost folosiți inițial la muncile agricole. În baza ordinului Marelui Cartier General [*în continuare MCG*], eșalonul 2, Nr. 3664/C/1941 și în conformitate cu art. 150 din Instrucțiunile Provizorii asupra Prizonierilor, puse în vigoare prin I.D. Nr. 2435/1926, prizonierii ruși vor fi dați la munci agricole: proprietarilor de moșii, Camerelor de Agricultură, Obștilor satești, etc. Numărul minim de prizonieri ce se dau pentru munci agricole este de 50 oameni. Plata pentru munca depusă de prizonieri: 50 lei pe zi și hrană. Din cei 50 lei se vor da prizonierilor 10 lei pe zi pentru diferite nevoi prin state nominale, restul de 40 lei se vor vărsa de cei cărora li s-au dat prizonieri cu recipisă regulamentară lagărelor respective. Hrana personalului necesar pazei prizonierilor pe timpul muncilor agricole se dă tot de proprietar. Cazarea se face prin grija celor ce angajează prizonierii, punând la dispoziție localurile și cazarmamentul /în lipsă așternut de paie/. Paza se va face prin grija lagărului de prizonieri care-i dă, destinând în acest scop personalul necesar în raport cu numărul prizonierilor /art. 155 din Instrucțiunile provizorii asupra prizonierilor/. Pentru efective mai mari se vor da comandanți de gardă, ofițeri sau subofițeri.

Proprietarul este obligat a destina o încăpere ca infirmerie cu o capacitate în raport cu numărul prizonierilor.

Baie pentru efective mici de prizonieri [se face] în baia din garnizoana cea mai apropiată militară sau publică, plata băii făcându-se de către proprietar. Pentru efective mai mari de prizonieri, proprietarul este obligat a instala dușuri de apă caldă, după planuri aprobate de Serviciul Domeniilor Militare de la Comandamentul Teritorial respectiv.

Comandantul gărzii lagărului este și ofițerul însărcinat cu informațiile și cenzura și își va organiza astfel serviciul ca să poată cunoaște în orice moment: atitudinea prizonierilor, starea de spirit, disciplina, acte de sabotaj și rebeliune dacă se produc eventual local tentative de evadări. Va lua măsuri pentru a împiedeca: contactul cu populația civilă; contactul cu ostașii români; introducerea în lagăr a diferitelor broșuri, reviste și ziare. Va cenzura toate scrisorile care vin și pleacă din lagăr, utilizând interpreți verificați. În conformitate cu ordinul telegrafic al Comandamentului 3 Teritorial, pe 20 iulie 1941 Garnizoana Vaslui a solicitat Prefecturii (aceasta trebuia să se consulte cu Camera Agricolă) un tabel în care să fie precizate următoarele date: numărul de prizonieri necesari pe comune, numărul de prizonieri necesari marilor proprietari, numele proprietarilor și comunele unde să fie trimiși prizonierii, gara de debarcare de fiecare comună, instituție și proprietar⁶⁴². Ordinea în care trebuiau folosiți prizonierii era următoarea:

⁶⁴⁰ *Ibidem*, f. 196.

⁶⁴¹ V. Popa, *op. cit.*, p.6.

⁶⁴² DJANV, Fondul Prefecturii Vaslui, *dosar 56/1941*, f. 15.

1. Familiile ostașilor morți sau răniți pe câmpul de onoare
2. Familiile nevoiașе ale concentraților și mobilizaților
3. Văduve sărace
4. Orfani săraci
5. Proprietăți Stat
6. Proprietăți fără stăpân

Din primul lot de prizonieri s-au repartizat pentru comune după cum urmează: 60 de prizonieri la Solești, 70 la Șteoborăni, 20 la Ferești, 100 la Mânjești, 50 la Lipovăț, 100 la Deleni și 122 la Brodoc⁶⁴³. Ulterior, prin ordinul telefonic nr. 11473 din 23 iulie 1941 s-au mai repartizat prizonieri și la alte comune: 100 la Armășoia, 140 la Cozmești, 20 la Hârșova, 50 la Ivănești, 40 la Oșești, 20 la Buhăești, 200 la Negrești. Pe lângă comune și marii proprietari au solicitat prizonieri și micii proprietari, informații în acest sens păstrându-se pentru orașul Vaslui⁶⁴⁴. Prizonierii au fost folosiți la început la treierat, iar apoi și la alte munci agricole precum cositul fânețelor⁶⁴⁵ și semănatul grâului⁶⁴⁶. S-au păstrat informații și despre folosirea lor în alte domenii. Astfel Serviciul Silvic Județean Vaslui a solicitat prin adresa 1694 din 28 iulie 1941 un număr de 20-30 de prizonieri necesari la lucrările din pepiniera Buhăești⁶⁴⁷. Peste câteva zile Circumscripția cultura tutunului C.A.M. prin adresa 950 din 4 august 1941 a solicitat 8 prizonieri care urmau să fie folosiți la tăiatul lemnului⁶⁴⁸. Pe 11 aprilie 1943 doctorul șef al județului, dr. Pop Sigismund, a cerut 10 prizonieri pe timp de 7 zile pentru a lucra pământul spitalului⁶⁴⁹.

Dacă în ceea ce privește ordinele emise de conducerea armatei și a lagărului acestea s-au păstrat, cel puțin parțial, nu același lucru poate fi spus și despre modul în care au fost tratați prizonierii mai ales în contextul în care au existat foarte mulți prizonieri decedați. Într-un raport al sublocotenentului(r) Negrescu D. Constantin, comandant al unui detașament de prizonieri, acesta prezintă, în mod indirect, condițiile de viață și muncă cu care s-au confruntat unii prizonieri. Astfel, aceștia nu dețin instrumente de lucru, hrana se procură cu greu în comune, negăsindu-se deloc zahăr pentru a li se putea da un ceai dimineața, iar de multe ori lipsește chiar și făina de porumb după cum s-a constatat la Armășoia⁶⁵⁰. Într-o altă situație, primarul comunei Cozmești în loc să folosească prizonierii la muncile agricole i-a trimis brigadierului silvic și ajutorului de primar⁶⁵¹.

Neregulile semnalate anterior datează din 1941, an în care există puțini prizonieri decedați și înmormântați în Cimitirul *Eternitatea* din Vaslui, majoritatea victimelor din prizonierat decedând în 1942. Pentru anul 1943 s-au păstrat instrucțiunile de referitoare la angajarea prizonierilor din Lagărul de prizonieri nr. 4 Vaslui la lucru. Astfel, ca urmare la „Instrucțiunile nr. 10757 din 10 noiembrie 1942 și

⁶⁴³ *Ibidem*, f. 24.

⁶⁴⁴ *Ibidem*, filele 4, 33, 34, 37, 38, 43, 60, 61, 62.

⁶⁴⁵ *Ibidem*, filele 67, 68.

⁶⁴⁶ *Ibidem*, f. 79.

⁶⁴⁷ *Ibidem*, f. 41.

⁶⁴⁸ *Ibidem*, f. 75.

⁶⁴⁹ *Idem*, dosar 4/1943, f. 10.

⁶⁵⁰ *Idem*, dosar 56/1941, f. 58.

⁶⁵¹ *Ibidem*, f. 48.

în conformitate cu Decizia Marelui Stat Major Secția Prizonieri de Război Nr. 4307 din 16 Februarie 1943 privitoare la condițiile în care vor fi dați la muncă prizonierii de Război pentru sezonul de primăvară⁶⁵² Lagărul de prizonieri nr. 4 Vaslui comunică condițiile în care pot fi folosiți prizonierii după următoarea structură:

1. Cererile pentru angajări
2. Contractele
3. Echiparea prizonierilor
4. Plata prizonierilor
5. Higiena prizonierilor
6. Gărzi și consemne
7. Controlul prizonierilor
8. Corespondența prizonierilor
9. Dispoziții finale

Instrucțiunile sunt semnate de comandantul Lagărului, colonel Abd. Constantinescu și ajutorul acestuia, adjutant Filipiuc Ion.

În ceea ce privește serviciile medicale pentru prizonieri, acestea au fost asigurate de Spitalul Drăghici din localitate după cum reiese din documentele păstrate⁶⁵³.

Condițiile improprii de cazare (cel puțin pentru perioada de început), iarna grea dintre anii 1941-1942 au avut o finalitate tragică. În cimitirul *Eternitatea*, secțiunea rezervată soldaților sovietici, se păstrează 426 de pietre tombale însă numărul victimelor este mai mare întrucât au existat și gropi comune⁶⁵⁴. Dintre acestea 364 (cca. 85%) datează din anul 1942. Din păcate, Lagărul de prizonieri din Vaslui ocupă un sinistru loc 4 pe țară în ceea ce privește numărul victimelor⁶⁵⁵ după lagărele de la Crăciunești, Budești și Vulcan.

Referitor la cheltuielile de înmormântare, conform adresei 10349 din 23 iulie 1941 a fost stabilită aceeași sumă ca și pentru militarii români⁶⁵⁶. Sosirea Armatei Roșii în august 1944 a însemnat și sfârșitul acestor lagăre întrucât, conform Convenției de armistițiu, aceștia au fost eliberați. Barăcile în care au fost cazați au mai rezistat până în 1949 când au fost dezafectate⁶⁵⁷.

⁶⁵² Idem, *dosar 4/1943*, filele 16-18.

⁶⁵³ Idem, *dosar 173/1941*, filele 150,152, 160,180,181,184,185..

⁶⁵⁴ Cifra variază între 719 după afirmațiile domnului P. Zahariuc și 799 conform <http://www.replicahd.ro/>.

⁶⁵⁵ www.replicahd.ro/replica_db/index.php?pagerun=2&title=iadul_de_la_craciunesti&more=1&c=1&tb=1&pb=1#feedbacks.

⁶⁵⁶ DJANV, Fondul Prefecturii Vaslui, *dosar 173/1941*, f. 71.

⁶⁵⁷ Mulțumesc pe această cale domnului P. Zahariuc pentru informațiile oferite.

BIBLIOGRAFIE

Arhive

- Fondul Prefecturii județului Vaslui (1862-1950).
- Fondul Primăriei orașului Vaslui (1909-1968).

Lucrări generale

- *Armata română în al doilea război mondial* (coord. comandor prof. univ. dr. Rotaru, J., prof. König, C., lt. col. Duțu, A.), Editura Meridiane, București, 1995.
- Gruchmann, L., *Al doilea război mondial strategie și politică*, Editura Rao, București, 2011.
- Comandor Rotaru, J., Lt. Col. Burcin, O., Maior Zodian, V., *Mareșalul Ion Antonescu Am făcut războiul sfânt împotriva bolșevismului*, Editura Cogito, Oradea, 1994.
- Zahariuc, P., *Întâmplări din vremea ciumei roșii*, Editura Pim, Iași, 2009.
- Idem. *Vremuri de pace Vremuri de război*, Editura Pim, Iași, 2012.

Lucrări speciale

- Popa, V., *Prizonierii sovietici din România (1941-1944)* pe www.once.ro/sesiuni/sesiune_2007/9%20prizonieri_popa.pdf.
- Grecu, D-S., *Lagăre pentru prizonieri sovietici în județul Hunedoara (1941-1944)* în „Buletinul Cercului de Studii al Istoriei Poștale din Ardeal, Banat și Bucovina”, an XIII, nr. 3.
www.replicahd.ro/replica_db/index.php?pagerun=2&title=iadul_de_la_craciu_nesti&more=1&c=1&tb=1&pb=1#feedbacks/
www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=759FDBD269535BB7C12563CD00519387.